

Una experiència didàctica a secundària. El tractament integrat de llengua i continguts mitjançant una unitat temàtica

Jesús Martínez Vargas
IES ANDREU SEMPERE. ALCOI
ESCOLA UNIVERSITÀRIA DE MAGISTERI
"AUSIÀS MARCH". VALÈNCIA

1. LA METODOLOGIA DEL TRACTAMENT INTEGRAT DE LLENGUA I CONTINGUTS (TILC)

El TILC és una línia metodològica establida per la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana en els currículums de l'educació obligatòria en els corresponents Decrets d'Educació Primària i Educació Secundària. Aquesta metodologia planteja canvis radicals en l'ensenyament dels continguts escolars, ja que es tracta d'aprendre llengua (valencià, castellà, anglès i francès) al mateix temps que s'aprenen continguts no lingüístics, continguts acadèmics (matemàtiques, ciències socials, ciències naturals, música, etc.). D'aquesta manera s'intenta aconseguir que alhora que s'aprenen continguts no lingüístics, el nostre alumnat millore la seua competència en els idiomes amb els quals ho fan.

L'objectiu fonamental és traure el màxim rendiment dels recursos humans, organitzatius, didàctics i materials dels quals disposem, perquè no podem augmentar les hores de llengua i hem d'aconseguir

que els nostres futurs ciutadans dominen àmpliament les dues llengües oficials del país, a més de tenir una competència bàsica i eficient de caràcter comunicatiu en dues llengües estrangeres (generalment, anglès i francès).

Per altra part, la metodologia TILC pren com a punt de partida les recomanacions que fa la Unió Europea pel que fa a l'aprenentatge de les llengües i que queden expressades en programes com CLIL (*Content and Language Integrated Learning*) i EMILE (*Enseignement d'un Matière par Integration d'un Lange Étrangère*). Al mateix temps no oblidem les valuoses experiències escolars que s'han aconseguit en el sistema educatiu valencià amb els programes d'Ensenyament en Valencià (PEV), d'Immersió Lingüística (PIL), així com amb el Programa Educatiu Bilingüe Enriquet (PEBE), tots els quals tenen el valencià com a eix vertebrador del procés d'integració de llengües i continguts.

Tal com han assenyalat diversos especialistes, "AICLE fa referència a les situacions en les quals les matèries o una part de les matèries s'ensenyen mitjançant una llengua estrangera amb un objectiu doble: l'aprenentatge de continguts i l'aprenentatge simultani d'una llengua estrangera" (Marsh, 1994). És a dir, que "l'Aprenentatge Integrat de Llengües Estrangeres i altres Continguts Curriculars implica estudiar assignatures com la història o les ciències naturals en una llengua diferent de la pròpia. AICLE resulta molt beneficiós tant per a l'aprenentatge d'altres llengües (francès, anglès,...) com per a les assignatures impartides en aquestes llengües. L'èmfasi d'AICLE en la "resolució de problemes" i "saber fer les coses" fa que els estudiants se senten motivats en poder resoldre problemes i fer coses fins i tot en altres llengües" (Navé y Muñoz, 2000).

Ara bé, com indica Vicent Pascual, el tractament integrat no és ni una simple unificació terminològica ni l'intent de donar una mateixa estructura formal als diferents currículums ni treballar esporàdicament estructures lingüístiques comunes. Més aviat, el tractament integrat "ha de consistir en un plantejament global que tinga per objectiu la construcció de la competència plurilingüe a través d'una perspectiva conjunta en l'ensenyament i ús vehicular de totes les llengües del currículum" (Pascual Granell, 2006).

En resum, una (autèntica) educació plurilingüe i pluricultural exigeix un canvi de plantejaments global pel que fa a l'ensenyament i ús vehicular de les llengües, el disseny i desenvolupament del currículum, la gestió educativa dels centres i una adequada coordinació pedagògica entre el professorat, entre moltes altres coses.

Com resulta evident, aplicar aquest tractament integrat de les llengües i continguts té profundes repercussions metodològiques que afecten tots els nivells de decisió dins de l'organització global del model d'educació plurilingüe: programes educatius, currículum, projecte lingüístic, projecte curricular, programació de cicle i programació d'aula.

Alguns dels avantatges del TILC són que possibilita contextos molt adequats per

a l'aprenentatge de la llengua en oferir materials de treball molt motivadors, atès que estan més prop dels interessos i necessitats de l'alumnat. Al mateix temps diversifica els àmbits de coneixement en els quals la llengua és utilitzada, àmbits en què també utilitzen una gran varietat de recursos tant per a la comprensió com per a la producció.

2. EXPERIÈNCIA TILC SOBRE MÚSIQUES DEL MÓN

Just ara, quan se celebren els 25 anys de la "poc aplicada" LUEV (Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià), el director de la Unitat per a l'Educació Multilingüe de la Universitat d'Alacant, Vicent Brotons Rico, fa balanç d'aquest quart de segle de vigència de la llei i denuncia algunes de les "injustificables mancances" del sistema educatiu valencià.

Entre aquestes mancances estarien els entrebancs per generalitzar programes bilingües que han mostrat suficientment la seua eficiència, com són el Programa d'Ensenyament en Valencià (PEV) i el Programa d'Immersió Lingüística (PIL); una escassíssima oferta de programes PEV i PIL als centres privats i concertats mantinguts amb fons públics, en els quals es realitza únicament ensenyament en castellà; un escàs impuls a la formació del professorat pel que fa a la competència lingüística i comunicativa; una manca de política lingüística i una absència de programes educatius integrals seriosos, així com una escassa producció de materials didàctics per ensenyar en valencià, situació aquesta que la mateixa UEM contribueix modestament a solucionar amb algunes de les activitats que organitza.

En concret, aquesta experiència didàctica sobre les músiques del món que presentem és el resultat d'un seminari d'elaboració, anàlisi i experimentació de materials didàctics amb un tractament integrat de llengües i continguts TILC (Tractament Integrat de Llengües i Continguts).

El seminari, organitzat per la Unitat per a l'Educació Multilingüe (UEM) de la Universitat d'Alacant i amb el patrocini del Vicerectorat de Qualitat i Harmonització Europea de la Universitat d'Alacant, l'Ajuntament de Muro (Alacant), l'Editorial Marfil i Escola Valenciana-Federació d'Associacions per la Llengua, es va realitzar de febrer a maig a Muro i va ser dirigit per Vicent Pascual Granell, un reconegut especialista en plurilingüisme, autor d'una extensa obra sobre aquests temes (cal destacar el seu recent llibre *El tractament integrat de les llengües en un model d'educació plurilingüe per al sistema educatiu valencià*).

El seminari va tenir la participació de 25 professors i professores experimentats en l'ensenyament del valencià i en valencià d'educació primària i primer cicle d'educació secundària obligatòria del País Valencià. Entre les seues finalitats estaven les següents:

- reflexionar sobre els aspectes metodològics i d'organització escolar per al tractament integrat de llengües i continguts (TILC);
- elaborar materials (unitats didàctiques) adients a aquesta metodologia en valencià, amb les corresponents guies d'aplicació;
- experimentar aquests materials als centres escolars per tal de revisar-les i ajustar-les;
- difondre'ls entre els professionals de l'ensenyament del País Valencià i la comunitat educativa en general, per al seu coneixement, aplicació i generalització.¹

La unitat temàtica sobre les músiques del món i, més concretament, sobre el raï algerià es va experimentar amb un grup de 2n d'ESO PIP (Programa d'Incorporació Progressiva al valencià) d'un centre de secundària públic i urbà como és l'IES Andreu Sempere d'Alcoi, centre associat a la Xarxa d'Escoles UNESCO. Aquesta unitat temàtica està en valencià i el grup al qual s'adreça és majoritàriament castellanoparlant, encara que amb un nivell de competència lingüística divers que inclou alumnat valencianoparlant actiu fins a alumnat amb un nivell de comprensió molt baix.

La unitat inclou continguts de les àrees de música i valencià principalment, encara que també recull altres continguts interdisciplinaris entre els quals dominen els de l'àrea de ciències socials. Tot això està recollit en una guia de l'alumnat

escola
valenciana
FEDERACIÓ
D'ASSOCIACIONS
PER LA LLENGUA

unitat per a
l'educació
multilingüe

1. La nostra unitat temàtica sobre *Músiques del món. Algèria va ser presentada al curs Nous reptes en el tractament del valencià com a segona llengua. El model oral. La integració de llengües i continguts de la Universitat d'Estiu Rafael Altamira de la Universitat d'Alacant (Alacant, 20-07-2008 al 25-07-2008). L'equip de professors responsable del treball estava format per Manel Cerdà (IES Andreu Sempere), Paqui Colomina (CP Azorín), Jesús Martínez (IES Andreu Sempere), Rosa Moltó (CP Sant Joan Bosco), Rosa Rufino (CP Miguel Hernández), Montse Salas (CP El Romeral), Pilar Vaello (CP El Romeral) i Rosana Valls (IES Andreu Sempere). Més informació: <http://www.univerano.ua.es/va/cursos.asp>.*

(quadern de treball) i en una guia multi-mèdia del professorat (audicions, partitures, vídeos musicals, lletra de la cançó en diverses versions lingüístiques, etc.).

El títol de la unitat, *Músiques del món: Algèria*, fa referència a la música comercial que s'escolta en altres països i, més concretament, en una cultura veïna geogràficament parlant a la nostra (només cal recordar que tradicionalment la Comunitat Valenciana és l'autonomia que ha mantingut una major vinculació amb Algèria tal com mostra el fet que durant molt de temps s'ha produït una immigració estacional d'algerians per a realitzar treballs al sector agrícola i també pel fet que hi ha una línia marítima regular entre Orà/Alger i Alacant, que posa en contacte les dues voreres del Mediterrani), encara que allunyada socialment.

La unitat temàtica està estructurada i planificada pel professorat, encara que també es pretén que l'alumnat participe en aspectes concrets com la planificació i desenvolupament del producte final. Els continguts que tracta es poden emmarcar dins d'un treball intercultural més ampli en el sentit que es dona molta importància al fet que l'alumnat s'adone dels aspectes unitaris de les persones, així com d'aquells altres aspectes culturals que ens diferencien, tot confiant que comprovaran al llarg del treball que per sota de les mínimes diferències individuals hi ha un esperit humà universal, amb matisos rics i complexos que únicament podem conèixer, valorar i experimentar si ens hi acostem i en gaudim amb els nostres germans i germanes d'altres llengües i cultures.

Hem estructurat la nostra unitat en quatre grans blocs:

1) Activació i posada en comú dels coneixements previs

Lliçó 1: Presa de contacte amb diferents exemples de música del món a través de videoclips d'artistes africans, americans, asiàtics i europeus.

2) Desenvolupament dels continguts de la unitat

Lliçó 2: Visionat del videoclip *El Harba Wine de Khaled*

Lliçó 3: Estudi de la cançó

Lliçó 4: Preparació de la interpretació de la cançó

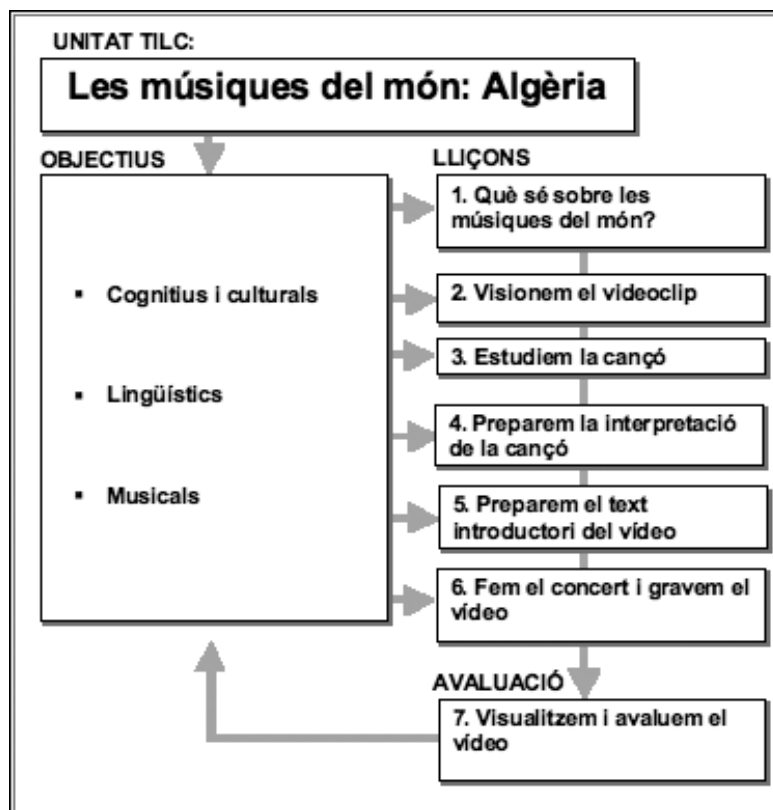
Lliçó 5: Preparació del text introductori del vídeo

3) Síntesi

Lliçó 6: Realització i gravació del concert

4) Avaluació

Lliçó 7: Visualització i avaluació de la gravació del concert

Organitzador de la unitat temàtica TILC sobre Músiques del món: Algèria

El treball de desenvolupament dels objectius i continguts que es realitza al llarg de la unitat temàtica es concreta en un producte final com és la realització i gravació d'un concert, en el qual s'interpreta un arranjament del tema *El Harba Wine* per a flautes, instrumental Orff (xilòfons, metal·lòfons i petita percussió, que inclou caixes xineses, darbuka, bongós, bombo i panderos) i teclats a càrrec del grup de 2n d'ESO, així com la seua difusió entre els diversos membres de la comunitat educativa.

Finalment, és interessant indicar que els materials curriculars i els recursos presenten formats diferents amb diverses multilectures-escriptures, procedents de fonts diverses (si bé es tracta de fonts externes o creades per l'alumnat) i, en qualsevol cas, adequades a les possibilitats de comprensió de l'alumnat.

Pel que fa als agrupaments, s'aposta pels agrupaments flexibles que permeten treballar en gran grup (en el cas de les activitats musicals d'interpretació en les quals cadascun dels participants col·labora segons les seues possibilitats),

treballar de manera col·laborativa en equips reduïts o per parelles (en el cas dels treballs d'investigació, recerca d'informació, preparació d'informes, etc.), així com treballar individualment.

3. CONCLUSIONS

El TILC pot ser una eina excel·lent per a posar en marxa un tipus d'ensenyament/aprenentatge molt adequat per a contextos crítics de l'educació lingüística, com són tots aquells en què s'ha d'atendre alumnat immigrant o també aquells altres on es planteja un programa d'immersió.

A més, el TILC pot canviar radicalment no només la didàctica de les llengües sinó també la didàctica de les disciplines no lingüístiques i obligar-les a "plantejar un treball més experimental; a fer que els coneixements siguin construïts des de diverses perspectives; a exigir el domini en profunditat del llenguatge per a l'observació, l'anàlisi, l'experimentació, el raonament deductiu i la construcció i la comunicació de coneixements; a utilitzar les TIC com un instrument més de treball i a considerar l'entorn com el camp d'estudi idoni per a entendre'l i el medi vital sobre el qual cal actuar per a millorar-lo" (Pascual Granell, 2008).

Per a tot l'equip de professors que hem realitzat el treball, les conclusions que en podem extreure són aquestes:

1. La necessitat d'adaptar la unitat a les capacitats i realitat de l'alumnat.
2. La possibilitat d'introduir continguts d'altres matèries com ara Ciències Socials, Educació per a la Ciutadania o, com diu el nostre conseller, Education for Citizenship and Human Rights, etc.
3. La introducció amb "normalitat" d'aquest tipus d'experiències de tractament integrat.
4. La valoració positiva per al grup-classe, ja que es tracta d'experiències didàctiques motivadores en les quals cadascú respon segons la seua capacitat.
5. La valoració positiva per part del professorat ja que aquest tipus d'experiències contribueixen a l'enriquiment professional derivat del treball en equip interdisciplinari i de la participació en projectes d'innovació educativa.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Arnau, Joaquim (2001). "La enseñanza de la lengua extranjera a través de contenidos: principios e implicaciones prácticas". Congreso Internacional "Adquisición de Lenguas Extranjeras en Edades tempranas", Oviedo, 24-26 septiembre, (paper). Disponible en línia <http://web.educastur.princast.es/proyectos/keltic/documentos/cong/C08.pdf> [darrera consulta: octubre de 2008].

Brotos Rico, Vicent (2008). "Educació plurilingüe als 25 anys de LUEV". *Información*, 12-XI-2008.

Cavalli, Marisa (s.d.). "Discours bilingüe et apprentissage des disciplines. Réflexions d'après les expériences du Val d'Aoste". Disponible en línia: http://www.irrevda.org/utilita/deposito/UserFiles/File/Amministrazione_Ambiti/LIDIL_long.pdf [darrera consulta: octubre de 2008].

Consejo de Europa (2002). *Marco Común Europeo de Referencia para las Lenguas: Aprendizaje, Enseñanza, Evaluación*. Madrid: MEC.

Laplanche, Bernard (2000). "Apprendre en sciences, c'est apprendre à parler sciences: des élèves de sixième année de l'immersion parlent des réactions chimiques". *Revue canadienne des langues vivantes*, 57(2), 245-271.

Marsh, David (1994). "Bilingual Education & Content and Language Integrated Learning". *International Association for Cross-cultural Communication, Language Teaching in the Mem-*

ber States of the European Union (Lingua). París: University of Sorbonne.

Marsh, David (2000). *Using languages to learn and learning to use languages*. Finland: University of Jyväskylä.

Martínez Vargas, Jesús (2008). "Educación musical intercultural. Las músicas del mundo desde un tratamiento integrado de lengua y contenidos". *III Congreso Internacional de Educación Intercultural: la formación para el desarrollo de una Sociedad Intercultural*. Almería, 6-8 de novembre de 2008 (en premsa).

Navés, M.a Teresa – Muñoz, Carme (2000). *Usar las lenguas extranjeras para aprender y aprender a usar las lenguas extranjeras. Una introducción a AICLE para madres, padres y jóvenes*. Disponible en línia en <http://www.ub.es/filoan/CLIL/padres.pdf> [darrera consulta: octubre de 2008].

Pascual Granell, Vicent (2006). *El tractament de les llengües en un model d'educació plurilingüe per al sistema educatiu valencià*. València: Conselleria de Cultura, Educació i Esport.

Pascual Granell, Vicent (2008). Components i organització d'una unitat amb tractament integrat de llengua i continguts en una L2 (inèdit).

Pavesi, Maria; Bertocchi, Daniela; Hofmanová, Marie; Kazianka, Monika (2001). *Enseñar una lengua extranjera: cómo utilizar una lengua extranjera en la enseñanza de una asignatura*. Disponible en línia en <http://www.ub.es/filoan/CLIL/profesores.pdf> [darrera consulta: octubre de 2008].

Snow, Marguerite Ann; Met, Mimi; Genesee, Fred (1989). "Framework for the integration of Language and Content in Second/Foreign Language Instruction". *Tesol Quarterly*, 23, 201-217.

Trujillo, Fernando (2001). "Objetivos en la enseñanza de lenguas extranjeras: de la competencia lingüística a la competencia intercultural". Congreso Nacional "Inmigración, Convivencia e Interculturalidad", Ceuta, noviembre (paper). Disponible en línia <http://fernandotrujillo.com/publicaciones/objetivos.pdf> [darrera consulta: octubre de 2008].

Trujillo, Fernando (2005). "La integración de lenguaje y contenidos en la enseñanza del español como segunda lengua en el contexto escolar: implementación y evaluación". *RedEle*, 4. Disponible en línia <http://fernandotrujillo.com/publicaciones/integra.pdf> [darrera consulta: octubre de 2008].

Agraïment:

Ximo Victoriano
(Gabinet de Normalització Lingüística
ca de l'Ajuntament d'Alcoi)

Contacte: jesus.f.martinez@uv.es